

Vold i Grønland

Nogle teoretiske og praktiske overvejelser

Af Finn Breinholt Larsen

1. Vold – et nyt eller et gammelt problem?

Udviklingen volds kriminalitet siden 1965

Vold er blevet et påtrængende problem i Grønland. Siden 1965 er antallet af anmeldte voldstilfælde pr. indbygger blevet 2,5 dobbelt (figur 1). Den alvorligste kategori af vold – drab – er tilsvarende blevet 7-doblet (figur 2). Der er her tale om hovedtendenser, idet jeg ser bort fra udsving fra år til år.

I samme periode er de 15–29 åriges andel af den samlede befolkning vokset fra 22% til 32% svarende til en 1,5-dobling. Da hovedparten af kriminaliteten bliver begået af unge, ligger en del af forklaringen på den stigende vold uden tvivl i den ændrede alderssammensætning, men også kun en del.

Sammenligner man Grønland med andre samfund, bliver opfattelsen af, at der er noget galt, yderligere bestyrket. Antallet af drab i Grønland målt i forhold til indbyggertallet bringer landet i selskab med områder, der er berøgtede for deres kriminelle subkulturer og omfattende organiserede kriminalitet (tabel 1). I Grønland er der imidlertid netop

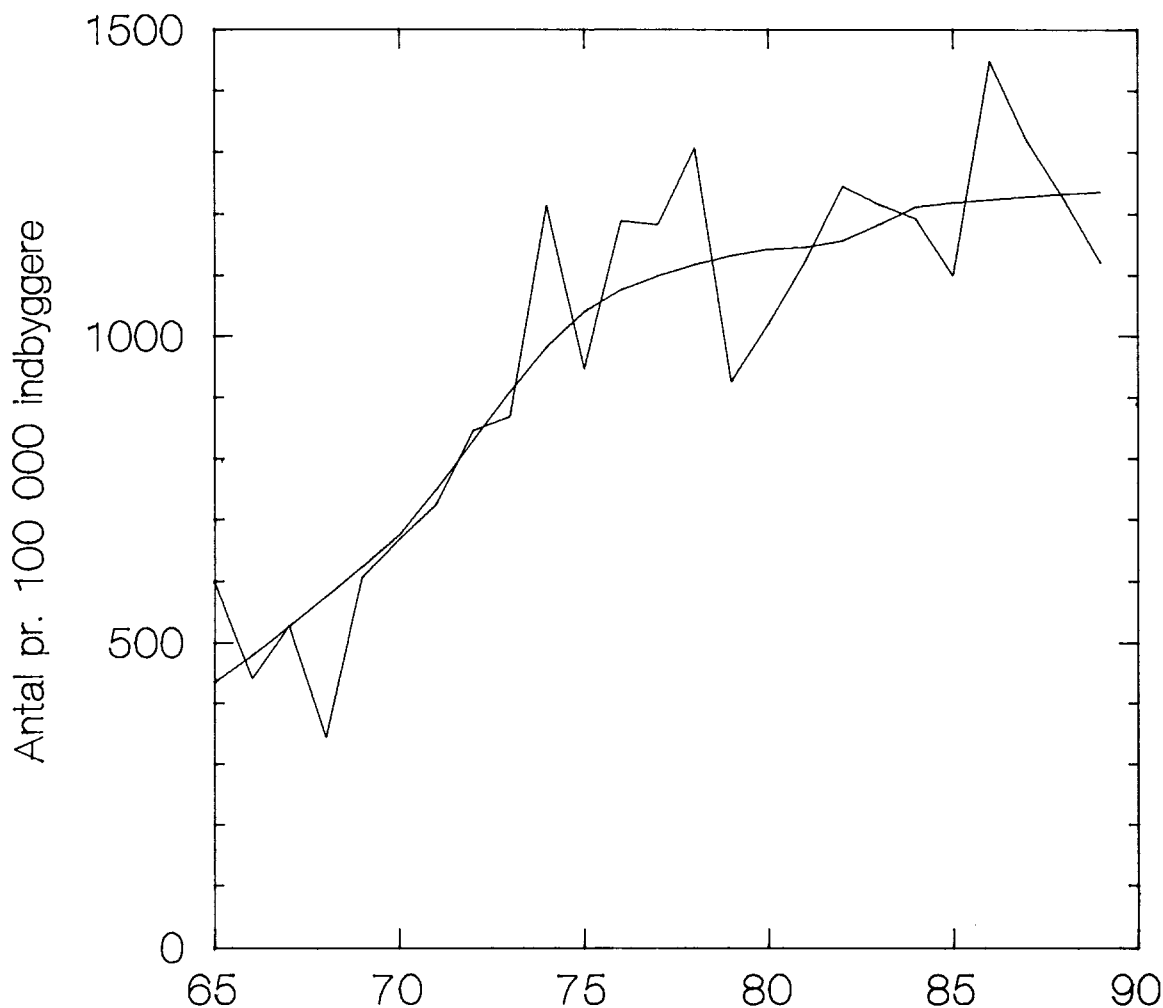
ikke tale om organiseret, endsige »planlagt« kriminalitet. Voldsforbrydelserne er typiske spontane handlinger.

Island 1900–1979	2,4
Danmark 1933–1961	5,8
New South Wales, Australien 1968–1981	16,9
Canada, 1974–1983	26,9
Philadelphia, USA 1948–1952	56,8
Belo Horizonte, Brasilien 1961–1965	68,5
Grønland 1965–1975	83,9
Grønland 1976–1988	214,9
Miami, USA 1980	353,1
Detroit, USA 1972	456,5

Tabel 1. Mord pr. 1.000.000 personer i en række lande og storbyer (Daly & Wilson, 1988: 285, Grønland 1968–1988).

Hvad er forklaringen på den alarmerende udvikling? Er det igen de to standardforklaringer på al grønlandsk dårlighed »Samfundsudviklingen er gået for hurtig« og »Der drikkes for meget«, der må holde for? Eller er der behov for at se sig om efter andre forklaringer?

Man kan også stille spørgsmålet på en anden måde: Er voldsproblemet et nyt problem i Grønland?

ANMELDTE VOLDSFORBRYDELSER 1965-1989

Figur 1.

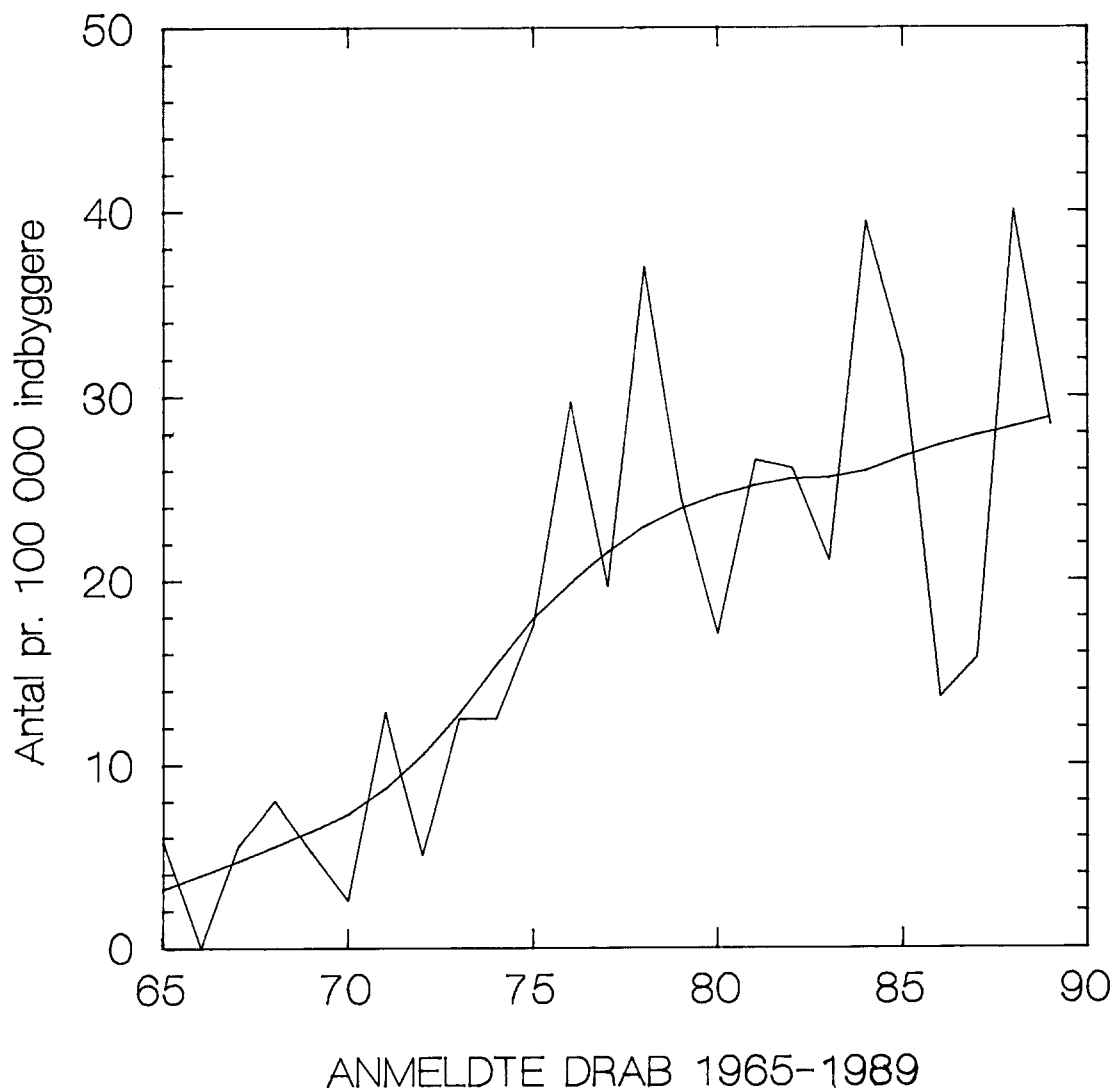
Historisk tilbageblik

En oversigt udarbejdet af Grønlands Styrelsen i 1929 viser, at der i perioden 1882-1926 blev behandlet 4 drabssager, 2 sager vedrørende uagtsomt manddrab og 9 voldssager ved de vestgrønlandske domstole (Oldendow, 1931: 87-88). Befolkningen talte i dette tidsrum 10-15 tusinde personer. Hvis man havde haft den samme drabsfrekvens den gang som

i dag, skulle man i stedet for 4 drab have registreret 100-120 drab.

Det er derfor rimeligt at konkludere, at det grønlandske samfund i denne del af kolonitiden var et fredeligt samfund.

Går man tilbage til den tidlige kontaktperiode tegner der sig et andet billede. I Hans Egedes og sønnerne Poul og Niels Egedes dagbøger omtales ikke

Figur 2.

mindre end 9 heksedrab i perioden fra 1732 til 1741, d.v.s. i gennemsnit et drab om året blandt en befolkning på nogle få tusinde (Larsen, 1982: 61).

Eftersom der på dette tidspunkt kun var anlagt to kolonier i Vestgrønland, har en stor del af befolkningen ikke stået i kontakt med europæerne, og tallene må derfor antages at være ufuldstændige.

Der berettes endvidere om tilfælde, hvor personer, der var beskyldt for hekseri og truet på livet, blev reddet ved europæernes mellemkomst, eller fordi de nåede at flygte. Også tilfælde af blodhævn og flugt fra blodhævn omtales. Flere forfattere nævner modsætningen mellem nord- og sydlændingene, der af og til resulterede i drab (Larsen, 1982: 62).

Det skal bemærkes, at hos de samme forfattere, hvor man finder disse oplysninger, beskrives vestgrønlanderne samtidig som usædvanligt fredelige mennesker (Larsen, 1982: 60-61), et paradoks jeg skal vende tilbage til.

Den første kontaktperiode med befolkningen i Ammassalikområdet giver ligeledes interessante oplysninger om, hvordan forholdene kunne være i det traditionelle samfund. Fra Gustav Holms første møde med ammassalimiut i 1884 til anlæggelsen af handels- og missionsstationen i 1894 blev der begået 9 mord blandt en befolkning, der talte under 400 mennesker (Petersen, 1957: 33).

Det ville være forkert at slutte ud fra disse oplysninger, at det traditionelle grønlandske samfund var et samfund, hvor volden altid florerede. Der er derimod tilstrækkelig belæg for at sige, at man i det traditionelle samfund kunne opleve perioder med megen vold.

Med andre ord: Volden er ikke et nyt problem i Grønland. Tilsyneladende betød kolonialiseringen for en tid en fredeliggørelse af samfundet. Etableringen af handlen og overgangen til kristendommen tog sandsynligvis en del af konfliktstoffet ud af dagligdagen (naturafhængigheden blev mindsket, missionærerne fik stort set sat en stopper for heksedrab og blodhævnsdrab). Men volden har igen stukket sit grimme fjæs frem. Det er derfor nærliggende at undersøge, om der er en sammenhæng mellem overlevede traditionelle adfærdsformer og volden i vore dages Grønland.

Det betyder naturligvis ikke, at man

kan ignorere betydningen af de seneste års samfundsudvikling, herunder det stærkt stigende alkoholforbrug. Samspillet mellem visse former for »traditionel« og »moderne« adfærd synes imidlertid at have skabt en særlig eksplosiv blanding.

I det følgende vil jeg med baggrund i de senere års forskning omkring interpersonel aggressivitet og vold skitsere en teori om volden i det grønlandske samfund.

Ved aggressiv adfærd vil jeg forstå handlinger, herunder »talehandling«, der har til hensigt at tilføje en anden person skade. Ved vold vil jeg forstå sådanne former for aggressiv adfærd, hvor hensigten er at tilføje en anden person fysisk skade. Vold er altså en blandt flere former for aggressiv adfærd.

2. Mandlig aggressivitet og konflikt-fortrængning

Generelle forskelle mellem mænd og kvinders aggressivitet

Observationsstudier og undersøgelser, der bygger på psykologiske eksperimenter, viser, at mænd i gennemsnit reagerer mere aggressivt end kvinder. Forskellen er imidlertid ikke særlig stor, og den er mindre hos voksne end hos børn (Lips, 1988: 83).

Forskellen bliver betydelig mere markant, når man ser på voldskriminalitetens fordeling på mænd og kvinder. Det er et gennemgående træk i de forskellige landes voldsstatistik, at hovedparten af voldskriminaliteten bliver begået af

Foto: Lisbet Lyager, Sermitsiaq. (Modelfoto).

mænd, fortrinsvis unge mænd (Lips, 1988: 84).

Sammenhængen mellem de to typer data er sandsynligvis, at den »gennemsnitlige mand« er en smule mere aggressiv end den »gennemsnitlige kvinde«, men at der inden for gruppen af mænd er flere »ekstreme tilfælde«. Det er disse ekstreme tilfælde, der afsætter sig spor i kriminalstatistikken.

Der er en række konkurrerende forklaringer på mænds større aggressivitet: drenge opdrages til at være mere aggressive end piger, de mandlige rollemodeller er mere aggressive, end de kvindelige, aggressiv adfærd er en bedre strategi for mænd end kvinder, fordi de er fysisk stærkere etc.

Der findes også en række påstande om, at den mandlige aggressivitet skyldes biologiske faktorer: Y-kromosomets betydning, hormonale påvirkninger i fostertilstanden, virkningen af de mandlige kønshormoner etc. Det er muligt, men ikke bevist, at en eller flere af disse faktorer spiller en rolle (Lips, 1988: 85 og 116–118).

Kulturelle forskelle

Selv om aggressiv adfærd er hyppigere blandt mænd end blandt kvinder i stort set alle samfund, varierer aggressionshyppigheden fra samfund til samfund. Hvorfor er mænd mere aggressive i nogle samfund end andre? Det er nærliggende at undersøge, om der findes kul-

turelle faktorer, der hhv. hæmmer eller fremmer aggressiv adfærd.

En del af den forskning, der er foretaget på dette område, bygger på indlærings-teori: aggressiv adfærd er noget der indlæres (Goldstein & Segall, 1983).

En tværkulturel undersøgelse af opdragelsespraksis i 148 samfund viser, at i 62% af samfundene sker der en moderat stærk indlæring af aggressiv adfærd blandt drenge, og i 21% er der tale om en stærkere indlæring af aggressiv adfærd, og i 16% tilfælde er der tale om en svagere indlæring (Segall, 1988: 88).

Imidlertid varierer opdragelsespraksis også for pigerne, og kun i ca. hvert 5. af de 148 samfund opdrages drengene til en højere grad af aggressivitet end pigerne. Selv om forskelle i opdragelse spiller en rolle, er de derfor næppe tilstrækkelige til at forklare forskellen i aggressivitet mellem mænd og kvinder generelt eller mellem mænd med forskellig kulturel baggrund.

Adfærd kan imidlertid indlæres på anden måde end gennem opdragelse. En del forskning har derfor interesseret sig for »rollemodellering«. Det er den form for indlæring der sker ved, at barnet efterligner adfærden hos modeller i omgivelserne (forældre, større søskende, film- og rockidoler etc.).

Af interesse her er især de kønsspecifikke modeller: mands- og kvindemodeller som drenge og piger kan bruge i udviklingen af kønsidentitet.

Man kan opstille den hypotese, at hvis de mandlige modeller, som en dreng har til rådighed i sine omgivelser, er en tough-guy/-machio/karate-kongetypen, så bliver aggressiv adfærd ac-

ceptabel, måske ligefrem efterstræbelssværdig.

Man kan tilsvarende opstille en hypotese om, at muligheden for at lære alternativer til aggressiv adfærd afhænger af, om barnet oplever sine voksne modeller i situationer, hvor de løser konflikter med fredelige midler.

Jeg vil undlade at komme nærmere ind på spørgsmålet om, hvad medie-vold betyder for børn og unges indlæring af aggressiv adfærd. Emnet er relevant nok i en grønlandsk sammenhæng, hvor forbruget af voldsvideoer er særdeles stort, men forskningen i medievoldens adfærdsvirkninger har indtil videre givet meget modstridende resultater (jvnf. Hodge & Tripp, 1986: 189–112 og Fougner og Søbstad, 119–136).

Indlærings-teoriens forklaring på voldelig adfærd kan forekomme ret banal (hvilket naturligvis ikke nødvendigvis gør den forkert): drenge bliver aggressive hvis deres forbilleder udviser aggressiv adfærd. Altså vil kulturer med aggressive mandsidealer skabe aggressive mænd, der vil blive forbilleder for nye generationer af aggressive mænd etc.

Der findes imidlertid en knap så banal version af modellerings-teorien, der er formuleret af Marshall H. Segall (Segall, 1988). Teorien lyder således: I nogle samfund er den sociale arbejdsdeling mellem kønnene skarpere end i andre. Som regel er disse samfund samtidig karakteriseret ved, at kvinder har en lavere status end mænd. Det er mændenes arbejde, der giver prestige.

I stærkt kønsopdelte samfund er det typisk kvinderne, der tager sig af børne-

ne. Børnepasning er kvindearbejde. Set i forhold til drengene er dette et paradoks: skønt de har brug for at lære en meget specifik mandsrolle, har de i deres første år mest kontakt med kvinder. Tilegnelse af mandsrollen bliver derfor besværliggjort.

Drengene får i løbet af deres opvækst et behov for at markere deres tilhørsforhold til mandskønnet, hvilket kan ske gennem en demonstrativ mandlig adfærd så som udvisning af mod, styrke, evnen til at udholde smerte o.s.v. En del af den demonstrative mandlige adfærd er af aggressiv karakter.

Segall kalder fænomenet for »kompensatorisk machoisme« for at understrege, at handlingerne ikke er udtryk for vrede imod noget, men simpelthen udtrykker behovet for at fremtræde mandigt.

Fordi disse handlinger har til hensigt at markere en afstand til den kvindelige kønsrolle, retter en del af den demonstrative adfærd sig mod kvinder. Voldtægt kan ifølge Segalls teori tolkes som et ekstremt udslag af »kompensatorisk machoisme«.

Segall antager, at behovet for at vise demonstrativ mandlig adfærd mindskes, hvis den pågældende kultur har et overgangsritual.

Segall har fundet et vist belæg for sin teori i nogle tværkulturelle undersøgelser, der viser et sammenfald mellem høj forekomst af voldskriminalitet og ringe grad af far-barn-kontakt. Der er mig bekendt endnu ikke offentliggjort undersøgelser lavet på baggrund af teorien, men set i et grønlandsk perspektiv er den interessant.

Den indlærings-teoretiske tilgang til studiet af kulturbetingede forskelle i aggressionsniveau er naturligvis ikke den eneste mulige. Ud fra en sociologisk tilgangsvinkel ville det være nærliggende at undersøge, hvordan den enkelte kultur påvirker sandsynligheden for, at der opstår ressourcekonflikter, eller at samfundsmedlemmerne oplever frustrationer. Samfundets normer for aggressiv adfærd og konfliktløsning falder også naturligt ind under et sociologisk perspektiv.

Normen om konflikt-fortrængning og aggressionskontrol i den traditionelle inuit-kultur

Den traditionelle inuit-kultur kan umiddelbart være svær at placere på et kontinuum, der spænder fra lav-aggressive til høj-aggressive kulturer.

På den ene side var der en klar norm om at udvise ikke-aggressiv adfærd i den daglige omgang med bopladsfæller. Verbale aggressioner og vold skulle så vidt muligt undgås. Det betød, at konflikter blev fortrængt, og frustrationer blev ophobet. En undtagelse for normen var, at det accepteredes, at mænd fysisk afstraffede deres koner.

Inuit havde et veludviklet repertoire af adfærdsformer til konfliktfortrængning og rituel konfliktbearbejdning. Normen om ikke-aggressiv adfærd har fra de første møder med europæerne skabt klicheen om den fredelige eskimo (Larsen, 1982: 61).

På den anden side findes der et rigt holdigt materiale, der dokumenterer, at vold ikke blot forekom, men i nogle inuit-samfund forekom hyppigt. Der kunne være tale om »legal« vold i form

af hævn drab og heksedrab, eller »illegale« vold, når en fanger f.eks. myrdede en anden fanger, fordi han var misundelig på dennes jagtheld.

Det traditionelle adfærdsmønster kan derfor beskrives som præget af stærk aggressionskontrol, der i korte perioder kunne blive afbrudt af heftige aggressionsudbrud (Alder, 1979: 325–326, Foulks & Klausner, 1988: 506–507). Disse udbrud kunne være af ren verbal karakter eller være vendt mod ting, dyr eller evt. personen selv. De kunne være kanaliseret ind i rituelle baner i form af sangkamp. Men der kunne altså også være tale om vold mod andre personer.

Med kolonialiseringen blev der gradvist opbygget et system af institutioner, der overtog en del af den sociale kontrol, der i det statsløse inuit-samfund måtte forvaltes af det enkelte menneske. Det betød imidlertid ikke, at de traditionelle adfærdformer forsvandt.

Normen om konflikt-fortrængning og ikke-aggressiv adfærd er stadig levende i det moderne Grønland. Som udefra kommende bemærker man den grønlandske »generthed« (Rosing, 1964), mennesker, der siger »ja« i situationer, hvor man fornemmer, de mener »nej«, eller tier, hvor man ville forvente protester.

En væsentlig side af dette traditionelle adfærdsmønster er, at man helst undlader at diskutere stærkt konfliktladede emner, når man står ansigt til ansigt med en person, man regner med, at man er uenig med. Den traditionelle kultur er ikke nogen »diskussions-kultur«. Man mangler derfor træning i verbalt at løse konflikter.

En undtagelse er politiske konflikter, hvor der gennem oprettelse af formaliserede diskussionsfora er skabt en ny rituel arena for konfliktløsning.

Børneopdragelse og mandlige rollemodeller i inuit-kulturen

Der er næppe nogen tvivl om, at den ikke-aggressive adfærd blev fremmet gennem opdragelsen.

Jean Briggs har givet en indgående beskrivelse af, hvordan børnene i to canadiske inuit-grupper blev opdraget til ikke-aggressiv adfærd. Briggs' fortolkning af opdragelsesforløbet er, at der oparbejdes en frygt hos barnet for at aggressive handlinger vil udløse fjendtlighed fra omgivelserne (Briggs, 1975, Briggs, 1978, Briggs, 1982).

Der findes desværre ikke tilsvarende detaljerede observationer fra Grønland, men spredte iagttagelser tyder på, at nogle af de samme træk kan findes i den traditionelle grønlandske børneopdragelse (Langgård 1986: 302).

Mens ikke-aggressiv adfærd således var en vinderstrategi i omgangen med andre mennesker, belønnedes aggressiv adfærd i forhold til dyreverden. Især i mændenes adfærdskode var der en indbygget modsætning mellem de krav, der stilledes til afdæmpet og tilbageholdende adfærd i forhold til bopladsfællerne, og kravet om mod, styrke og handlekraft i forhold til fangstdyrene.

Administrationen af denne modsætning har givetvis været vanskelig. Det gælder ikke mindst ved selve overgangen fra dreng til mand. Den unge fanger skulle skabe sig en social position gennem sine fangstpræstationer, og dette

skete typisk i konkurrence med andre fangere. Der var således masser af konfliktstof i den traditionelle mandsrolle.

Konflikten vises i fortættet form i sagnet om Kaassassuk (Rink, 1866: 45–51). Den forældreløse Kaassassuk udsættes gennem hele sin barndom for en grusom behandling. Da han forvandles fra dreng til mand, sker det da også gennem en demonstrativ mandlig handling: nedlæggelsen af tre isbjørne med de bare næver for øjnene af samtlige bopladsfæller. Den før så ringeagtede dreng er nu pludselig hoppet op i toppen af statushierarkiet.

Men Kaassassuks selvkontrol i forhold til bopladsfællerne bryder samtidig sammen. Han myrder løs på alle, der har plaget ham i barndommen. Og siden drager han som en anden Antonio Dræberen hærgende gennem landet. Han er ikke blot blevet en stor fanger, men også en stor drabsmand.

Grunden til, at Kaassassuk mister selvkontrollen, er ikke svær at få øje på, og historiens moral ligger derfor lige for: Lad være at behandle dine medmennesker aggressivt, for så vil de måske handle aggressivt mod dig. Selv en sølle forældreløs dreng kan en dag blive farlig, hvis hans selvkontrol sættes på for hård en prøve.

Det er iøvrigt fristende at se de voldsorgier, der udspiller sig i mange af inuits myter og sagn, som en slags kompensations for de strenge daglige krav om ikke-aggressiv adfærd.

Det traditionelle samfund opfylder stort set alle de betingelser, der ifølge Segall skal være tilstede for at fremme demonstrativ mandlig adfærd (skarp

adskillelse mellem kønnenes arbejdsfunktioner, kvinderne passede børnene, mandsrollen havde større prestige end kvinderollen etc.). Ganske vist havde man et overgangsritual i form af førsteangsfesten for den unge fanger. Men dette ritual indtrådte ikke automatisk ved en bestemt alder, men netop når den vordende fanger havde præsteret sin første fangst.

Hvis Segalls teori om »kompensatorisk machoisme« har noget på sig, skulle man derfor kunne finde mange eksempler på demonstrativ mandlig adfærd i det traditionelle samfund. Normen om ikke-aggressiv adfærd har dog gjort, at den mandlige adfærd først og fremmest måtte udfoldes i jagtsituationer og gennem hård behandling af konen/konerne. Eller, som Kaassassuk leverer et eksempel på, i form af den stærke mands brud med normerne.

Netop sagnene indeholder da også en righoldig samling af macho-typer, der udfører demonstrativt mandlige handlinger.

Det, der imidlertid gør Segalls teori interessant i dag, er, at mange af forudsætningerne stadig er til stede. Selv om der i dagens Grønland er flere kontormænd end fangere, knytter der sig stadig stor prestige til fangstaktiviteter. Den »barske fanger« er ikke død som rollemodel. Og selv om kvinderne er kommet ud på arbejdsmarkedet, kan man stadig i mange familier iagttage en ret traditionel rollefordeling mellem kønnene i forbindelse med husarbejde og børnepasning.

Hertil kommer, at ændringer i familiemønstret har betydet, at mange børn

vokser op uden tæt kontakt med en far. Det drejer sig om børn af enlige mødre, børn af skilsmisseforældre og børn i familier, hvor moderen lever sammen med skiftende »fædre«, der kun har en løs og uforpligtende forbindelse til børnene. Sidstnævnte familietype synes at brede sig i Grønland. Dette kan yderligere gøre det svært for drenge at tilkæmpe sig en mandlig kønsidentitet.

Alt i alt skulle dette give grobund for demonstrativ mandlig adfærd. At der trods alt er opbrud i det traditionelle kønsrollemønstre, og at rollesikkerheden derfor er større nu end tidligere, kan i sig selv være med til at forstærke behovet for demonstrative mandlige handlinger hos de mænd, der forsøger at fastholde en mere traditionel kønsrolleopfattelse.

3. Social forandring og alkohol

Er udviklingen gået for hurtig?

Det er nu på tide at kigge nærmere på de to forklaringer, der igen og igen har måttet holde for, når Grønlands sociale problemer er blevet diskuteret: den hurtige samfundsudvikling efter 2. verdenskrig og alkoholen.

Moderniseringen har ført til en ændret fordeling af magt, status og rigdom i samfundet. Dette har givetvis været en frustrerende oplevelse for nogen, især de, der føler, at de er kommet bag ud af dansen. Det har uden tvivl øget mængden af konfliktstof. Konflikter behøver imidlertid ikke antage voldelig karakter.

Hvis den øgede mængde af konflikter og frustrationer tackles på traditionel vis, d.v.s. i første omgang fortrænges, er det tænkeligt, at reaktionerne bliver så meget voldsommere i de situationer, hvor selvkontrollen svigter. Hvis man oven i købet har en rolle som barsk mand at skulle leve op til, stiger sandsynligheden for voldelige episoder. Kaassassuk vågner op til dåd.

Det er altså ikke udviklingen i sig selv, der skaber problemerne, men måden man reagerer på et øget ydre pres. Før i tiden har man også oplevet stress-situationer, da var det blot i forbindelse med misfangst og overbefolkning. Og sandsynligvis har det været i de situationer, at volden florerede, jvf. beskrivelsen af den store hungersnød i Ammassalik i 1880-81 (Rosing, 1963: 107-151).

Sammenhængen mellem alkohol og aggressiv adfærd

Hvad gør alkohol ved den selvkontrol, der tilsyneladende er så hårdt brug for, når konflikter og frustrationer skal håndteres på traditionel vis?

Det er almindelig folkelig visdom, at nogle mennesker bliver aggressive, når de drikker. Det er da også veldokumenteret, at personer, der begår vold, ofte er påvirkede i gerningsøjeblikket (Gibbs, 1986: 133). Alligevel har det været meget vanskeligt at finde videnskabeligt belæg for sammenhængen mellem alkohol og aggressivitet.

Der har været forsket meget i emnet i de seneste år, og der har været anvendt mange forskellige undersøgelsesmetoder fra dyreforsøg over sammenlignen-

de socialantropologiske studier, observationer i autentiske barmiljøer og ved »eksperimentelle« fester til psykologiske forsøg i såkaldte »aggressionsmaskiner«. Resultaterne er imidlertid modstridende (Gustafson, 1987a).

De mest klare resultater kommer fra psykologiske eksperimenter. Fordelen ved eksperimentelle undersøgelser er, at man kan kontrollere de forskellige faktorer, der påvirker forsøgspersonen.

Ulempen er til gengæld, at forsøgsbetingelserne afviger meget fra naturlige samværssituationer. Den form for aggression man måler er f.eks. typisk styrken af strømstød, som en forsøgsperson udsætter en anden person for, eller scoren på en aggressionstest. Vold mod andre personer kan man af gode grunde normalt ikke iagttage i et laboratorieforsøg.

Den hidtidige forskning synes ikke at give belæg for, at alkohol i sig selv fremmer aggressiv adfærd. Derimod synes alkohol i samspil med andre faktorer at kunne føre til øget aggressivitet.

Hvis aggressiv adfærd i ædru tilstand kontrolleres af stærke tilskyndende og hæmmende kræfter, så dæmper alkoholen først og fremmest de hæmmende kræfter (Steel & Southwick, 1985). Endvidere viser eksperimentelle undersøgelser, at forsøgspersoner, der udsættes for frustrationer i forbindelse med indtagelse af alkohol, reagerer mere aggressivt end personer, der ikke har drukket (Gustafson, 1987b).

I et samfund, hvor konflikter og frustrationer gemmes af vejen, må man derfor forvente, at beruselse oftere fører til aggressive handlinger end i samfund,

hvor det er acceptabelt at give luft for vrede, uenighed og andre negative følelser i dagligdagen. Alkohol og konfliktfortrængning er en farlig blanding. Måske har vi her forklaringen på, at alkohol har haft så dramatisk en effekt i Grønland.

Dette er imidlertid næppe nogen helt tilfredsstillende forklaring, fordi der jo også er normer for, hvordan man bør opføre sig i beruset tilstand. Man kunne derfor tænke sig, at dette i Grønland havde ført til en meget mådeholdende drikkekultur, hvor det f.eks. var ugleset, at berusede personer kom i slagsmål. Her må man imidlertid se på den sociale mening, som et drikkelag tillægges.

Fra andre samfund ved man, at drikkeanledninger ofte opfattes som en »pause« (time-out) fra de normale regler for passende opførsel (MacAndrew & Edgerton, 1969; Taylor & Leonard, 1983). Overtrædelse af disse regler bliver derfor ikke i samme omfang som ellers mødt med negative sanktioner.

Det ser ud som om, alkoholindtagelse tit tillægges samme betydning i Grønland (se Riches, 1986: 16 for en lignende iagttagelse blandt canadiske inuit). På den måde bliver beruselsen netop en anledning til at slippe indekstængte, aggressive følelser løs. Man opsøger beruselsen for at få udløsning for sine frustrationer, eller som en bekendt en gang udtrykte det: »Folk opsøger dømonen.«

Der kunne være en direkte sammenhæng mellem konfliktfortrængning – og i det hele taget den måde følelser administreres i dagligdagen – og det store alkoholforbrug. Den traditionelle grønlandske kultur indeholdt et eksta-

tisk element, som kom til udtryk i åndemaner-seancerne. Er beruselsen den moderne substitut for dette kulturelement?

Andre undersøgelser hævder, at den vigtigste grund til, at mænd drikker er, at de gennem beruselsen opnår en følelse af magt (McClelland, 1972). Pause-teorien og magtteorien udelukker ikke hinanden, idet ønsket om at føle magt kan være en vigtig motivation til at opsøge drikkeanledninger, især hvis man i dagligdagen oplever situationer af magtesløshed, det være sig i arbejds-situationer, i familien, eller hvis man har problemer med at leve op til et barsk mandsideal.

En teori om volden i Grønland

Vi er nu nået til det punkt, hvor de overvejelser, der er gjort i det foregående, kan sammenfattes til en teori om volden i Grønland.

I figur 3 er sammenhængen mellem de forskellige faktorer afbildet i et årsags-virknings-diagram.

Teorien kan i korte træk beskrives således:

1. Frustrationer + alkohol = aggressivitet

Der er ikke noget der tyder på, at alkohol i sig selv gør folk aggressive. Derimod peger forskellige undersøgelser på, at hvis man er frustreret og drikker, bliver man lettere aggressiv. Det kan føre til vold. Faktum: Der drikkes meget i Grønland.

2. Fortrængning af konflikter skaber ophobede frustrationer

Den grønlandske kultur har været i stand til at overleve i århundreder, fordi man har en veludviklet tradition for at fortrænge konflikter fra dagligdagen. Dødsfjender kunne derfor leve side om side på den samme boplads. Men fortrængning af konflikter skaber frustrationer. Påstand: Det hører stadig til god opførsel i Grønland at fortrænge konflikter.

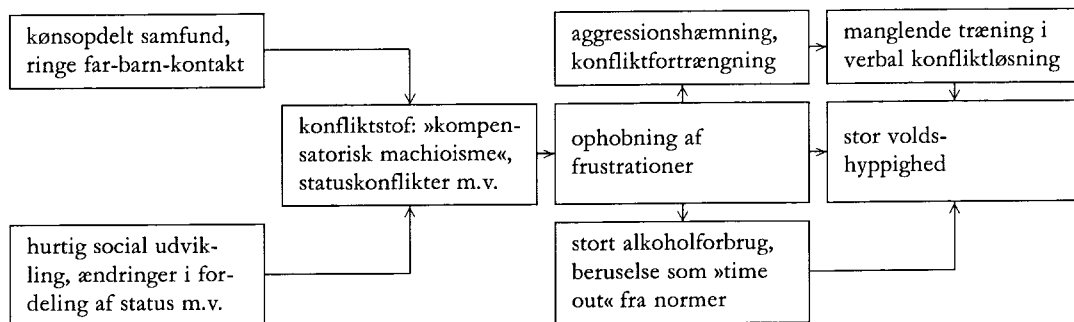
3. Beruselsen som »friquarter« fra reglerne

Frustrationer + alkohol er som nævnt en farlig blanding. Helt galt bliver det imidlertid, hvis det er almindeligt accepteret, at man kan overtræde regler for god opførsel, når man er fuld. »Jeg var fuld, jeg kan ikke huske hvad jeg gjorde«, er en meget almindelig forklaring fra personer, der har begået vold. Underforstået: »Jeg havde fri for reglerne.« Påstand: I den grønlandske »drikkekultur« ser man med milde øjne på regelbrud begået i fuldskab.

Bemærk iøvrigt, at det i figur 3 antages, at mængden af ophobede frustrationer påvirker såvel alkoholforbrugets størrelse, som drikkemønstret.

4. At blive en »barsk mand« kræver stærke handlinger

I samfund med traditionelle kønsroller opdrages børnene af kvinder. Men når drengene når en vis alder, kan de ikke længere bruge deres mor som »model«. At blive rigtig mand kræver, at man beviser sin mandighed gennem typiske mandige handlinger. Mænd, der skal bevise deres mandighed, er farlige, når de

Figur 3. Teori om volden i Grønland, årsags-virknings-diagram.

er fulde. F.eks. har man sværere ved at bedømme konsekvenserne af sine handlinger. Vold og voldtægt kan blive resultatet. Påstand: Der er stadig et ret traditionelt kønsrollemønster i Grønland, og unge mænd har derfor et stort behov for at bevise deres mandighed.

5. Den sociale udvikling skaber frustrationer
Udviklingen fra et traditionelt til et moderne samfund ændrer fordelingen af eftertragtede goder (magt, rigdom, anseelse o.s.v.). Der opstår en restgruppe, der føler, at de er blevet dårligt behandlet af samfundet. Frustrationerne tårner sig op. Påstand: Den hurtige samfundsudvikling har skabt en stor gruppe frustrerede mennesker i Grønland.

6. Manglende træning i at løse konflikter gennem diskussion

Hvis man fortrænger konflikter i dagligdagen i stedet for at tage dem op, får man ikke træning i at diskutere konfliktladede emner. Evnen til at klare en diskussion bliver ikke bedre, hvis man er fuld. Det øger risikoen for, at uoverensstemmelser klares med »slående argumenter«. Påstand: Den grønlandske

tradition for konfliktfortrængning gør, at mange ikke har træning i at løse konflikter gennem diskussion.

Det er altså ifølge teorien samspillet mellem nogle »traditionelle« og »moderne« faktorer, der skaber det store antal voldstilfælde i Grønland.

Det er vigtigt at understrege, at der netop er tale om en teori, d.v.s. en samling postulater om, hvordan tingene hænger sammen. Om teorien holder i praksis, om der er væsentlige faktorer, der er overset, eller faktorer, der er overvurderet, kan kun afgøres gennem empiriske undersøgelser. Og der er indtil videre ikke lavet systematiske undersøgelser af volden i Grønland.

Nogle praktiske konsekvenser af teorien

Hvad så med praksis? Hvis man tror på teorien, hvis den stemmer overens med egne iagttagelser og erfaringer, behøver man ikke at sidde med hænderne i skødet til teoriens »påstande« er blevet underbyggede eller modbeviste. Der kan umiddelbart udledes en række konsekvenser af teorien, en hverdagens politik mod vold. Det er noget med at lære at give luft for sine frustrationer i dag-

ligdagen. At ændre på sine drikkevaner. At ændre opfattelse af, hvordan en »rigtig mand« opfører sig, o.s.v.

Hvis man starter med »alkoholfaktoren« vil en nedsættelse af forbruget sikkert i sig selv have en voldsdæmpende virkning. Men det er lige så vigtigt at drikkekulturen ændres. D.v.s. at det gøres socialt uacceptabelt at benytte drikkeanledninger til at få afløb for sine aggressioner. Personer, der er meget »synlige« i samfundet, d.v.s. politikere og andre, der er placeret i samfundets top, har mulighed for at påvirke drikkekulturen gennem deres eget eksempel.

Går man videre til »frustrationsfaktoren«, er det vigtigste her at få nedbragt mængden af ophobede frustrationer. Mindre konflikt-fortrængning i dagligdagen og træning i at løse konflikter verbalt, kort sagt at man lærer at tale sammen om problemerne, vil lette frustrationspresset. Træning i at løse konflikter gennem diskussion kunne gøres til et emne i skolen. I det hele taget bør man overveje indførelse af en form for antivolds-undervisning i skolen.

En ændring af det traditionelle rollemønster i retning af mindre »barske« mandsroller og større kontakt mellem fædre og børn under opvæksten vil lette overgangen fra dreng til mand og mindske behovet for demonstrativ mandlig adfærd. Barselsorlov til mænd ville være et lille skridt i denne retning.

M.h.t. den samfundsmæssige udviklingshastighed tror jeg ikke der reelt er mulighed for at sætte tempoet ned. Eller sagt på en anden måde: et nedsat udviklingstempo vil blot skabe andre typer af

frustrationer. Men en økonomisk politik, der fordeler samfundets goder mere ligeligt, og hvor man bevidst satser på at undgå en stor restgruppe, kan reducere antallet af frustrerede mennesker. Uddannelse af grønlandsk arbejdskraft til at varetage jobs, der i dag bestrides af tilkaldt arbejdskraft, vil også virke i den retning. På nogle områder vil der snarere være behov for at sætte udviklingstempoet i vejret. Jeg tænker især på en forbedring af boligsituationen.

Betydning af den store udbredelse af skydevåben i Grønland for volds kriminalitetens omfang er ikke medtaget i teorien. Det skyldes, at skydevåbnenes antal næppe har nogen betydning for udløsningen af den voldelige adfærd.

Men det er klart, at let adgang til skydevåben kan betyde – og givetvis betyder – at »trivielle« voldelige episoder nu og da udvikler sig til livstruende vold. Nedbringelse af antallet af skydevåben vil ikke reducere mængden af »dagligvold«, men sandsynligvis vil det mindske antallet af grove voldsforbrydelser. En reduktion af mængden af skydevåben forekommer imidlertid lige så vanskelig at gennemføre i praksis i Grønland som i andre lande med en lang tradition for privat våbenbesiddelse.

Det, der her er skitseret, er ikke en politik mod volden i samfundet. En sådan politik må naturligvis være meget mere konkret. Det er blot en antydning af, hvilken retning teorien kan lede tankerne, hvis man vil formulere en sådan politik. Det er tilladt selv at tænke videre.

Litteratur

- ADLER, CHRISTIAN 1979: Polareskimo Verhåten, Ethno-Verlag.
- BRIGGS, JEAN L. 1970: *Never in Anger: Portrait of an Eskimo Family*, Cambridge, Mass., Harvard University Press.
- BRIGGS, JEAN L. 1975: »The Origins of Nonviolence: Aggression in Two Canadian Eskimo Groups« *Psychoanalytic Studies og Society*, 6: 134–203. W. Muensterberger, ed. New York, International Universities Press.
- BRIGGS, JEAN L. 1978: »The Origins of Nonviolence: Inuit Management of Aggression (Canadian Arctic)« Ashley Montagu (ed.), *Learning Non-Aggression. The Experience of Nonliterate Societies*, New York, Oxford University Press.
- BRIGGS, JEAN L. 1982: »Living Dangerously: The Contradictory foundations of value in Canadian Inuit society« Eleanor Leacock & Richard Lee (eds.), *Politics and History in Band Societies*, New York, Cambridge University Press.
- DALY, MARTIN & WILSON, MARGO 1988: *Homicide*, New York, Alsine de Gruyter.
- FOUGNER, JORUN & SØBSTAD, FRODE 1986: *Medielære*, Tano.
- FOULKS, EDWARD F. & KLAUSNER, SAMUEL Z. 1982: »Alcohol, Cultural Continuity and Economic Change in North Alaska«, *International Symposium on Circumpolar Health*, Copenhagen 9–13 August 1981, Nordic council for Arctic Medical Research, Report Series 33.
- GIBBS, JOHN J. 1986: »Alcohol Consumption, Cognition and Context: Examining Tavern Violence« Anne Campbell & John J. Gibbs (eds.), *Violent Transactions. The Limits of Personality*, Oxford, Basil Blackwell.
- GOLDSTEIN, A. P. & SEGALL, H. M. (eds.) 1983: *Aggression in Global Perspective*, Elmsford, New York, Pergamon.
- GRØNLAND. Årbog 1968 ff., Ministeriet for Grønland/Statsministeriet, København.
- GUSTAFSON, ROLAND 1987a: »Alkoholrelaterad aggression ur den experimentella forsknings synsvinkel« *Alkoholpolitik – Tidsskriftet för nordisk alkoholforskning*, vol. 4: 25–35.
- GUSTAFSON, ROLAND 1987b: »Alkohol og frustration gör oss aggressiva« *Alkohol och narkotika* 1/1987: 15–20.
- HODGE, BOB & TRIPP, DAVID 1986: *Children and Television*, Oxford, Basil Blackwell.
- LANGGÅRD, PER 1986: »Modernization and Traditional Interpersonal Relations in a Small Greenlandic Community: A Case Study from Southern Greenland« *Arctic Anthropology*, vol. 23, 1 & 2: 299–314.
- LARSEN, FINN BREINHOLT 1982: *Regler og konfliktbearbejdningsmetoder hos de grønlandske eskimoer i den førkoloniale periode*, Århus.
- LIPS, HILARY M. 1988: *Sex and Gender. An Introduction*, Mountain View, Californien, Mayfield Publishing Company.
- MACANDREW, C. & EDGERTON, E. B. 1969: *Drunken Comportment. A Social Explanation*, Chicago, Aldine.

Foto: Lisbet Lyager, Sermitsiaq. (Modelfoto).

- MCCELLAND, D. C. ET AL. (9 eds.) 1972: *The Drinking Man*, New York Free Press.
- OLDENDOW, KNUD 1931: »Lov og Ret i Grønland« *Det Grønlandske Selskabs Aarskrift 1930–1931*, København.
- PETERSEN, JOHAN 1957: *Ujuåts dagbøger fra Østgrønland 1894–1935*, Charlottenlund, Det Grønlandske Selskab.
- RICHES, DAVID 1986: »The Phenomenon of Violence« David Riches (ed.), *The Anthropology of Violence*, Oxford, Basil Blackwell.
- RINK, H. 1866: *Eskimoiske Eventyr og Sagn*, København.
- ROSING, JENS 1963: *Sagn og saga fra Angmassalik*, København, Rhodos.
- ROSING, KÅLE 1964: »Den sorgløse grønlander. Et forsøg på en beskrivelse af nogle grønlandske karaktertræk« *Tidsskriftet Grønland* 1964: 60–66.
- SEGALL, MARSHALL M. 1988: »Psychocultural Antecedents of Male Aggression: Some Implications Involving Gender, Parenting, and Adolescence« P. R. Dassen et al. (eds.), *Health and Cross-Cultural Psychology. Toward Applications*, Newbury Park, Californien, Sage.
- STEEL, C. M. & SOUTHWICK, L. 1985: »Alcohol and Social Behavior I. The Psychology of Drunken Excess« *Journal of Personality and Social Psychology* 48: 18–34.
- TAYLOR, S. P. & K. E. 1983: »Alcohol and Human Physical Aggression« R. G. Green & E. J. Donnerstein (eds.), *Aggression: Theoretical and empirical reviews*, vol. 2, New York, Academic Press.
- Årsberetning fra de grønlandske politidistrikter for perioden 1. januar 1989–31. december 1989, Politimesteren i Grønland, Nuuk 1990.